تربیه‌لی آتا

اثر

ا. ا.

ابراهیم ادریسف‌نڭ خراجتی ایلان

قزانده چیرکوف ورثه‌لرینڭ مطبعه‌سنده طبع ایدلدی
منتصف رمضان سنه ۱۳۱۸

КАЗАНЬ.
Типо-Литографія насл. М. Чирковой
1900

(تربیه‌لی آتا)

اثر

ا . ا .

ابراهیم ادریسف‌نڭ خراجتی ایلان

Дозволено цензурою С.-Петербургъ 20 Ноября 1900 года.
Типо-Литографія наслѣдниковъ М. Чирковой, въ Казани.

بسم الله الرحمن الرحیم

تربیه‌لی آتا بولمق ایچون اوّل اویلانگانچی ایذگو نیتده بولمق تیوشدر.   مثلا اویلانمك بولسه!
الله‌تعالی‌ننك بر بنده‌سینی اوزینه حلال قیلوب آنی تربیه قیلمق هم آندن کلگان بالالرنی تربیه قیلوب اوقوتوب کسب وهنر اوگراتوب اوغل بولسه حلال‌لق برله اویلاندروب، قز بولسه حلال‌اورنغه تربیه قیلوب کیاوگه بیرمك نیتنده بولمق تیوشلیدر.
بلکه بونك خلافنچه بای بیردن آلوب آنك آرقه سنده راحت کچنرمن دیو آقچه‌لی قز یاکه آقچه‌لی خاتون بولسه‌ده آلوب، آقچه‌سنی جایلاب، بولماسه کوچلاب آلو نیتنده بولوب خداغه توکّلسزلك قیلو، تربیه‌لی آتا اسمنی کوتاره‌چك بولغان یکتلرگه مناسب اش توگلدر.
بلکه بو اش یکت بولغان کشیگه خورلقدر. چونکه آدم بالاسی‌نك اعضالری سلامت بولسه اوزی آقچه‌در.
اعضالرون تیوشلی خدمتگه قوشا بلسه یمانلق دن

صافلانسه

صاقلانسه رزق شبهه سز کله چکدر انشاءالله .

یوقاریداغی نیت برله اویلانوب جماعت ایله معیشت ایته باشلاغاچ اوّل خاتونینه طبیعتینك نی روشلی بولوب قایسی اشلرنی یاراتوب قایسی اشلرنی یاراتماون جماعتینه یخشی آنکلاتمغه تیوش چونکه ایکی سینك اراسنده کامل اصلاح بولسون ایچون .

صونکره آتا و آناسینه توبانچیلك ایله بولماغه ممکن قدرلی آلارنك خدمتن ادا قیلماغه تیشلی ایکانینی آنکلاتماغه کرك .

آلارنی (آتانك، آنانك) دیو ایرینه نسبت ایله ایتودن طیوب خلق آراسنده معروف بولغانچه (اتکی ، انکی) دیوب یاشمه‌گه تیوشلیدر .

آندن صونك یورت عادتلرون یورتده بولغان آشاو، ایچو آش حاضرلو رزقلرنی بارلاو کبی اشلرنی تمام قاط ، قاط اوگراتمگه تیوش .

من ایر دیگاچده توشونب یتمگان یات یرگه کلگان برقزنی تیزگنه اروشا باشلاماسقه تیوش ینه اویدن رخصت‌سز چیقماسقه هم تیوشسز کشینی ایوگه گرتماسگه اوّل بیك

یخشی آنکلاتمغه تیوش کمگه بارورغه یاری کملر اویگه کروب سو یلاشوب اوتوررغه یاری کملردن تل یاشورماکه تیوش، کملردن یوز یاشرماسکه یاری جمیع سن اوّل آنکلاتمغه تیوش.

ایمدی خاتون طرفندن آنکلاماو سببلی مو، یاکه عادتلانماو سببلی مو؟ بولارنك خلافی صادر اولسه کورکاچده اروب پرماسکه تیوش.

بلکه اوّل مرتبه سنده (چوآلای یارامی) بواشنی مینکه ایکنچی مرتبه کورساتمه دیو نصیحت قیلماغه تیوش.

ایکنچی مرتبه ینه بلنسه توشاکنده آرقان یاتو شکللی، قارانغی چرای کورگازو شکللی، اشلر ایله تنبه قیلوب یاراماغان عادتلرون قویلررغه اجتهاد قیلماغه تیوش.

بعض بورونغی بابالارمزنك ایتولری بو ینچه چاچ طلمندن شیطانن قوالیم دیب خاتونینی اوستراب قیناماسقه تیوش خصوصًا اوّل مرتبه صوقماسقه بیك طروشماق کرك بر صوغا باشلاسانك قولنك همان صوقماغه یتشور اوزنك سیزمیده قالورسنك صونکره اویلاب قاراسانك هیچ کرکمسکه یاکه اروشوب اوته ترغان اورنغه اوزنك ایله معیشت قیلا

تورغان

تورغان جماعتنکنی اروب آراده بولغان محبت‌نک
درجه‌سنی کمتکاننکنی اویلاب اوکونورسنك، معیشت‌نك
لذت‌سز اوتووینی، یورتنك برکاتی کتوینی اویلاسانك
الله نی قدر ضرر ایتکان بولورسنك .

(بالالرنك تربیه سی حقنده)

تربیه‌لی آتالر بالالرغه صبی وقتنده هر دائم شفقت‌کوزلری
ایله قاراب آلارغه آشامق ، ایچمك ، کیمك کبی اصلیه
حاجتلرون حلال‌دن حاضر لب کتورورلر (سز مینکاجفا
بولدنکز ایمگکلر) کبی سوزلر ایله شکایت یولنده سوز
سویلاماسلر .
بلکه باشده ایتوب اوتکارگان روشچه بولار خدانك بنده‌سی
بولارنك بولوینه سبب‌چی من بولدم تربیه‌سی منکافرض
هم‌لازم دیب بلوب کسبی آرقلی الله‌دن کلگان نعمتنی
سوینه ، سوینه آلوب قایتوب تربیه قیلورلر . الله‌دن
اجرن امید ایدرلر .
شول نیت ایله تربیه قیلسه‌لر اجری شبهه‌سز بولاچق
انشاء الله .
بالاغه آزراق عقل کروب بله باشلاغاج آتا وآناسی

بر سوزده بولوب بالاغه ادب واخلاقنی اوگراتمگه اجتهاد ایدرلر .

مثلا : بالانك بر عیبی بولوب آتاسی اروشقانده آناسی آرقلی توشمس .

بلکه آناسی ینه نصیحت بیرور (منه بالام ایکنچی مرتبه آلای قلما آتانك سینی تیشلی اورنغه اورشدی) دیب اوز طرفندن صالقون لق کورگازور .

تربیه لی آتالر بالالرینه اصلا یالغان سویلاشونی اختیار قیلماس لر. اوّل بالالرینه ایتورلر (بر نرسه نی بزن کورماگانده واتسانکز) یاکه (بر نرسه نی آشاسانکز) صونکره بلنوب صوراغانده (من واتمادم) یاکه (من آشامادم) دیب یالغان ایتمانکز بلکه دُرسن ایتنکز اگر درسن ایتسانکز سزگه شفقتم بولور ، عیبنکزنی کچرمن اگر قوتلوب قالماقچی بولوب یالغان ایتسانکز اول یالغان منکا قایچانده بلنور. اول وقت منم سزگه جزام بیك قاطی بولور دیب بالالرینك قولاقلرینه قاط ، قاط ، ایتورلر .

ایمدی بالانك بر عیبی بلنسه اوّل ایتور (بالام یالغان ایتمه یالغان حرام ، درسن سویله) دیور . صونکره بالادن صورار

(بواش

(بو اش نیچك بولدی   اول وقت بالاشایت درسن ایتور
درسن ایتسه یوقار یداغی وعده بو ینچه بالانی قینا ماس .
بلکه بالاغه ایتور (بو یولغه عیبنکنی کیچلدم ایکنچی آلای
ایتمه ؛ دیو ب کساتو ر .   هم بالادن اتی بو یولغه عفو
ایت ایکنچی مرتبه آلای قیلمام دیب ایتدروب وعده آلور .

(تربیه‌لی آتالر بالالرینك

اوست باشلارینی قول و یوزلرینی پاك یورتمك روشی)
تربیه‌لی آتالر بالالرینی پاك یروتمك ایله هم قول وآیاق
ترناقلرینی یتکان صابون کسماك ایله آنالرینه یاکه
خادمه‌لرینه امر ایدرلر .
ایر بالا بولسه آلتون ، کموش ، صالام اشلپه ، یفك کبی
حرام کیوملر کیدرتمسلر بلکه شریعت قوشقان کیوملرنی
کیونلررلر .   هم آلارغه صورتلی بولغان اوینچقلر
آلوب بیرماسلر . اوی ، تکرمان ، کویمه ، اربا ، چانا ، کبی
جانسز نرسه‌لر صورتی بولغان اوینچقلرنی آلوب بیروب
بالالرنی سویندررلر .
تربیه‌لی آتالر ، بالالری (١٠) یاشینه یتسه نمازلرینی هر
وقتده کوزدن اوتکاروب اوقتمغه اجتهاد ایدرلر .

صبی وقتده مسجدگا یُرتوب ادبسز بالالر ایله مسجدده اوینلشوب نمازنی تخفیف قیلوب اوقوتوب اویراتماسلار اوزی بازارغه کسبنه چیقسه جماعتینه ایتوب چیقار .

(بالالر جقودن ترغاج نمازلرون اوقوسنلار) دیوب کیچ قایتقاچ جماعتندن صورار (بالالر هر نمازلرینی اوقودیلارمی) دیوب اگر اوقوماغان بولسه‌لر قالغان نمازلرون اوزکوزندن قاراب اوقوتورلر .

شول روشچه تربیه قیلسه‌لر بالالرغه نماز اوقوماقلق یاش وقتدن عادت بولوب نمازلرون قالدرمی تورغان بولورلر

(تربیه‌لی آتالر بالالرینه سبق باشلاتمق ویروتماك روشی)

تربیه‌لی آتالر بالالرینی سبقغه بار دیوب گنه بر بالاغه ایارتوب یبارماسلر خلفه‌قولینه‌غنه‌ده‌بیرماسلر ، بلکه مدرسه‌نك مدرّسی بولغان مُلّاسینه اوزی آلوب باروب (حضرتسزگا بر بالا کتورگان ایدم‌ه نیچاء قبول ایتوب اوزنکز گه مصلحت بولغان خلفه‌دن سبق اوگراتدرسانکز له ، اوزنکزده‌قان آراده بالانك اوقوینه کوز صالماقنکزنی اوتنه‌من) دیوب قولندان کلگان قدر صدقه‌سن بیرور .

(اوّل الله‌غه ایکنچی سنکا تابشردوم دیوب اول حضرتنی

الله تعالی گه شریک قیلماس .

هم (بالانک تیرسی ایله سویا گی منکا ایتی سنکا ، دیوب اورتاقغه آصراماغه بیرگان صارق بتی سی کبی قلماس لر . اللهغه تابشردم دیوب گنه سوزینی تمام ایلرلر .

بالاسی سبقنی اوقی باشلاغاچ قای ساعتده سبق غه باراسی قای ساعتده سبقدن قایتاسی ، وقتلرینی خلفه دن صوراب بلشور .

بالانک قایتووینه آشارغه حاضرلب باشقه اشگه قوشمایانچه باراسی ساعتی یتشکاچ کچکترمی یبارورلر .

هم خلفه بالامنی اوقوته دیوب اوزی تنچ یاتماس بلکه خلفه دن دائم بلشوب ترور (بالا سبقینه وقتده بارامو ؟ سبق اوقوغان وقتده اویناب اوترمیمو ؟ بارغانده قایتقانده اویناب صوغشوب یرمیمو ؟) بارسنده تفتیش قیلور .

هم (پنجشنبه) صدقه‌بینی آتاسی بیرگانچه خلفه سینه ایلتوب بیره‌مو ؟ یاکه آقچه سینک بر آزینه جولده پرنک یاکه کلاوه کبی نرسه لر آشاب خلفه گه قالغانون ایلتوب بیرو بگنه یرمیمو ؟ شولارنک بارسن خلفه دن بلشور .

تربیه لی آتالر بالالرینک اوقو اسبابن توتقار ایتمیچه آلوب

بیررلر کتاب کاغد، کرانداش، قلم، قارا، کبی نرسه‌لرنی توتقار ایتمسلر (حاضر گنه آلوب بیرگان ایدم قایاقویدنک دیوب) بالانی اروشوب قولون بیلاگان کبی یازودن هم سبقدن احلاصون چیقارماسلر.

تربیه‌لی آتالر، خلفه‌گه پنچشنبه صدقه‌سن بیك آز بیرماسلر خلفه‌لرنك، بالالرینه نیقدر خدمتلری کرگانون بلورلر.

اوزلری برگشیگه کون صایون بر ساعت اوطون یارسه‌لر یاکه اُونْ صوقسه‌لر نیچه تین آلورغه راضی بولورلر ایدی؟ شوندان اولچاب خلفه‌لرگه اجره بیررلر،

خلفه‌لر الله رضی سی ایچون اوقوتالار دیوب بلوب پنچشنبه کون (٣) تین، (٥) تین بیروب خلفه‌لرنك بالا اوقوتوده بولغان رغبتلرون سوندرماسلر یوقاریده ایتکانچه کون صایون بر ساعت خدمتنی اوزلری کشیگه الله رضی سی ایچون قیلاسی‌لاری کیلورمی؟ اوزلدن حساب قیلوب هم خلفه‌ده اوزی شکللی بر انسان، فرشته توگل، آشامق، ایچمگی، اوست، باشی بار دیوب انصاف ایله حالی یتکانی اقل مرتبه (١٠) تین یا (٢٠) تین بیرورر.

هم

هم‌اوقو کیفیتن قارار بالانك قابلیتی بولا تروب خلفه طرفندن اوقوتوده قصور بلنسه آلوب ایکنچی مدرسه‌گه بیرور ‎•

خلفه‌دن بالامنی آلسام بالام‌ایله اوزم جهنم‌گه کتم دیوب اعتقاد قیلمس ‎.

بلکه بالامنك عزیز وقتی بوشقه او تماسون دیوب نادان قالوب دنیا وآخرتی خراب بولماوینی ایسنده توتارلار ‎•

هم قز بالالرنی یوقاریده ایتلکان روشچه اوقتمغه اجتهاد قیلورلر قز بالالرغه یازوکرکمس یازو بلسه جگتلرگه خط یازارلر دیوب یازودن طیماسلار بلکه قزلارینك کیاوگه بارغان صونکنده ایرینه خط یازمق بولغانده هیچ کمگه ایتورگه یارامی ترغان محبت یوزندن کلکان سوزلرینی بریات کشیگه ایتوب یازدروب سرنی فاش قیلورن لایق کورسایوب ممکن قدرلی یازوغه اوگراتماگه اجتهاد قیلورلر ‎•

هم‌قول اشلرینی ، آش بشرو علملرینی اوگراتلرماگه آقچه‌لر صرف قیلوب اجتهاد قیلورلر ‎.

قز بالانك یات کشی قوللارینه باروب توشکان وقتنده

اش بلمایچی عاجزه قالوب قاین آتا قاین آنا طرفندن کلندن اونکمادق دیگان سوزلرنی قزی اوستینه سویلانونی ایسنده توتوب ایر بالاغه قاراغانده ده یخشی راق ادب بیرده ماگه اجتهاد قیلورلر . تربیه‌لی آتالر قزینی کیاوگه بیرکاچده تنچلاب راحت بولوب ترماسلر بلکه قزینک راحت عمر کچرماگی اچون کرکلی بولغان حاللرنی قایغرتورلر . مثلا : قزینک قاین آتاغه ' قاین آناغه هم ایرینه کامل اطاعت قیلورغه آلارغه قارشی سوز ایتوب آلارنک امرن توتماینچه اوزی تلاگانچه اش قیلوب ایرنک کونکلن صووتماسقه ترشونی آنکلاتوب اوگتلارلر .

(تربیه‌لی ایرلرنک خاتونلارینی قوناقعه یبارو روشی)

تربیه‌لی ایرلر خاتونلارینی چاقرغان بریرگه یبارماسلر . بلکه قایسینه بارمی قالورغه یارامی شونکارغنه یبارورلر . هم بارغانده ده اینک اعلا کیوملرون کیوب کرشن یاغنوب اورامده اچراغان ایرلرنک کوزلری توشوب (ای بو خاتون منکابولسه چی) دیوب قزعرلق حیثیتچه باررغه قوشماسلر بلکه مذکور کیوملرنک اوستندن عادتچه گنه جلن یاکه چاپان بورکانوب بارماغه امر ایلرلر . اگر آط برلن باراچاق بولسه آربا تورینه یالغز اوترتوب کوچر ایله‌گنه یبارماسلر یانینه خادمه یاکه بر بالا اوترترلار .

خاتونلار اوزلری قوناق جیماقچی بولسه‌لر تیوشلی بولغان خاتونلارنی‌غنه چاقرماغه امر ایدرلر .

آش، صو نیده تکلف ایله قلماسقه قوشارلر، آش‌دن صونک کملرنی چاقردنک دیوب تفتیش قیلورلر . تربیه‌لی ایرلر ، خاتونلاری قوناق چاقرغان کوننی ، نیچه خاتون نیچه وقت نمازنی قالدروب بتون کوننی ضایع ایتدرتماسلر . تیز جییلوب تیز طارالماقلری برله امر ایترلر .

(تربیه‌لی ایرلرنک خاتونلارینه کیوم صالوم یاصاو روشی)

تربیه‌لی ایرلر خاتونلارینی اوز ملتمزگه اوخشاشلی کیوملر ایله کینورگه امر ایترلر (۵۰) صوملق کیوم اورنینه (۲۰۰) صوملق کیوم یابندرماسلر . تربیه‌لی ایرلرنک خاتونلاری کولماکلک صو راسالرا اورنیسی ایله کیه ترغان (بش، آلطی) پار کولماگندن باشقه صاندقده یاتقان (اون ، ۱۵) پار کولماگی بولوندن خبرلری بولور . بلکه اوزی‌نک کسبندن کلکان فائده نی روشلی (آلاچاغنی حسابلامایئچه بیزه چگنی حسابلاب) قولنداغی مالینه چامالاب کیوم یاصالر . (تربیه‌لی ایرلرنک خاتونلارینی اورامغه چیقارو روشی تربیه‌لی ایرلر خاتونلارینی عذرسز اورامغه چیقارماسلر . تیشلی اورنغه بارا چاق بولسه یوزلرون نامحرمدن یاشروب یورماگه امر ایدرلر . باقچه‌لرغه تاشیاق یارمنکه‌سی کبی یرلرگه چیقارماسلر .

(تربیه‌لی ایرلرنك اوزلرینه کیوم یاصاو روشی)

تربیه‌لی ایرلر اوزلرینك کسبی روشینه قاراب کیوم یاصارلر اورنیسی ایله یخشی کیوملرنی کیارلر . کسبی اورتاچه بولوب یخشی کیوملر کیارگه حالی یتماسه بارنچه کرسنز هم پاك ایتوب کیارلر .

تربیه‌لی ایرلر کسبلرینك آلغه کتوینه بیلك طرشورلر . امّا بش وقت نمازلرون هیچ قالدرماسلر .

چای خانه‌لرگه کروب تورلی کشیلر ایله صوغان صاتوب وقت اوتکارماسلر . بلکه سودالری سببلی کوررگه تیوشلی اولغان کشیلر ایله اوزینه نصیحت هم مصلحت بیره‌ترغان کشیلر ایله‌گنه اولترشوب باشقه وقتلرینی کسبلرینك اوستنده کچروب کیچ قایتور وقتده جماعت و بالالرینی‌- زارقتمایئچه اویلارینه قایتوب اهل اولادلرینك خاطرلرینی طابارلر . (تربیه‌لی ایرلرنك بالالرینه (۱۵)دن اوتکاچ ادب بیرور روشی) تربیه‌لی آتالر بالالرینك بریمانلعن کورسه‌لر یاش چاقده اوزمزده شولای راق بولغان ایدك دیوب عفو ایتماسلر. تیشلی جزاسینی بیررلر هم اوزینك یاش وقتنده یمان حالده بولغانلارون بالالرینه هم اوز قرداشلرینه اصلا

بلگرتمسلر

بلکه تماسلر گویا اوزی اول صفتده برده بولمغان توسلی بولوب بالالرینه ادب، عصرداشلرینه نصیحت ایترلر.
بالالرینه جزا بیرکانده آنالری آتالرینه آرقلی توشسه آنالرینه هم جزا بیررلر.
تربیه‌لی آتالر اوزینک یاش وقتنده‌گی یمان حاللرینی کشیگه بلندروب، اورنک بولوندن قورقرلر. اوزی یاش وقتنده‌غی عادتن تاشلاغان بولسه‌ده ایکنچی کشیلرنک یاش وقتنده‌غی عادتلرینی تاشلی آلماینچه عمرلرینی خراب لقده اوتکارگانلرون کوروب یاش اوغلانلری ایچون بیگراکده قایغرتورلر.

(تربیه‌لی ایرلرنک علماغه احلاص روشی)

تربیه‌لی ایرلر اوزینک محله‌سنده بولغان بر ملاسینی‌عنه یاراتوب یاکه بالاسینه استاذ بولغان بر ملانیعنه سیوب باشقه‌لرینه هیچ احلاص اوترتماینچه (قایا بزنک فلان حضرتکه یتارگه) دیوب ملالرغه نومر صوقماسلر بلکه قایسیدر ملا مسجدلرده مجلسلرده اوز عصرداشلرمزنی وعظ ایتوچی بولغانلقدن بعضسی مسلمان قرداشلرمزنک بالالرینه دین اوگراتوب خدمت قیلغانلقدن خواه آنک

محله‌سنده بولماسون خواه بالاسینك استاذی بولماسون
جمیع سون سویارلر تل اوزاتماس‌لر ·

(تربیه‌لی ایرلرنك سوز سویلاو روشی)

تربیه‌لی ایرلر سوزنی اولچاب اورنی ایلان سویلاشورلر · مثلا : بر مجلسده اوزندن آرتق بلوچی کشی بولسه آدب ایله گنه سویلاشور · کچکلرگه نصیحت قیلور ·
بر اش حقنده بر آدمدن بر سوز ایشتسه اشانوب بتوب قالبنوب کتماسلر · اول کشیدن آندای اش صادر بولورغه اُخشی مو؟ اوّل شونسیننی بیك یخشی اویلارلر · اگر اول کشینك اول اشنی اشلمکی ممکن بولسه الله انصاف بیرسن دیورلر · اگر حق بولورغه اخشامه سه افترا بولماغای ایدی دیوب سویلاوچی‌لرنی تنبیه ایدرلر · کوزی ایله کوروب قولاغی ایله اشتمکان اشکه اشانمی قالو گناه اش توکل بلکه ثوابدر . قسقه‌سی شول هر کشیدن ایشتلکان سوز بار سیدمراست دیب بلوب اشانماسلار شریعتده درست بولغان اشنی عادتکه خلاف بولسه‌ده قبول ایتمك ، شریعتده حرام بولغان اشنی عادتده درسته بولسه‌ده ترك ایتمك · انسانیتدر الله تبارك و تعالی بارچه‌لرمزغه انصاف بیرسون ❀

آمین